

SPYPLAV!

PŘEKLADATELÉ LITERÁTI AUTOŘI VYKLADAČI

PÁTEK 10.9.2004

č. 20

Václav Daněk: Rozloučení s Hanou Žantovskou

Vážení a milí, na tom pro nás smutném, černě orámovaném listě, když jsme jej otevřeli, četli jsme nad jménem Hana Žantovská jediný titul, jediné označení její bohaté činnosti v oblasti literatury, jediné podstatné jméno: překladatelka. Tak by si to totiž určitě přála, kdyby si to parte mohla napsat sama.

Její děti Irena s Michalem to však ve spolupráci s dalšími rodinnými příslušníky mohli napsat jinak. A to tak, jak se to zpravidla na smutných listech pyšně píše. A to by v Hančině případě přinejmenším znělo: „Básnířka, prozaička, překladatelka, redaktorka, editorka, emeritní viceprezidentka Českého centra Mezinárodního PEN klubu.“

Ani jeden z těchto substantivních přívlastků není epiteton ornans. A ten poslední přívlastek se po Hančině odstoupení z funkce dokonce proměnil v přiznání doživotního čestného členství ve výboru PEN klubu, které nikomu po ní nebylo uděleno. Před ní jen Lumíru Čivrnému, Václavu Havlovi, Zdeňku Urbánkovi. Proč mezi nimi právě jí!?

Od mládí ve dvou nesvobodách žijící žena („celý život jsem si mnohokrát připadala pronásledovaná. A ne bezdůvodně,“ jak sama řekla), tato ctihodná paní s dokonalou znalostí angličtiny, němčiny a francouzštiny, byla na sklonku života nabytou svobodou přímo předurčena k tomu, aby se v roce 1994 stala dominantní osobností Světového kongresu PEN klubů v Praze, tehdy ještě čerstvě svobodné, nikým konečně neohrožované.

Jiří Stránský, předseda Českého centra PEN klubu, mě z Francie požádal, abych ho na tomto shromáždění omluvil a zároveň tlumočil jeho vyznání Haně Žantovské: „Byla jsi ztělesněná obětavost, invenční pracovitost, jazykově vybavená vstřícnost, pro Český PEN klub nezastupitelná.“

Ale – připomeňme si ještě dvě základní Hančiny vlastnosti, které určily směr jejího životního působení nikoli jen literárního. Jsou to Skromnost a Cudnost.

Když Hana Eislerová vstupovala do literatury pod pseudonymem Hana Marková svými časopiseckými básněmi na začátku války, byla mezi studenty rázem populární. V Mánesu se scházela s přáteli z redakce Studentského časopisu a Mladé kultury (s Kamilem Bednářem, Bohuslavem Březovským, Jiřím Ortenem, Zdeňkem Urbánkem, Hanušem Bonnem i Jiřím Kolářem, přítelem z nejmilejších). Setkávala se také s mladými básníky seskupenými kolem Františka Halase, redaktora edice První knížky v nakladatelství Václava Petra. I jí se dostalo cti vydat v této halasovské edici roku 1942 svou Černou hodinu:

„Jsem v čísi vzteklé ruce
bezmocně draný list.
Slyšíš ty černé splavy hučet?
Ukryj mne k sobě do náruče!

Je tma. Zpět kamení v nás ticho
jak smrt a nenávisť.“

Je s podivem, že tyhle verše mohly být v tom pro nás nejstrašnějším válečném roce vydány. To už bylo po smrti básníka, o němž Hanička ve svých vzpomínkách říká „můj – volbou – bratr (žádného jsem neměla), Jirka Orten, zle pocuchaný životem, který ho pro jeho mimořádnou citlivost zraňoval ještě daleko víc než nás ostatní. . . Šest neděl po Jirkově smrti dorazila do Prahy zpráva o smrti Hanuše Bonna v koncentračním táboře. Ještě na Jirkově pohřbu jsme stáli vedle sebe.“

To už bylo po tolika smrtích a těsně před odysseou obou sester pod falešnými legitimacemi do bavorského kláštera a zároveň lazaretu, kde si ve svízelných podmínkách zachránily život.

A právě tam, v tom „Božím údolí“, jak ten kout Hanka nazývá ve svém mnohem pozdějším stejnojmenném románu, právě tam se zrodila překladatelka (nebo – chcete-li – básnířka se převtělila v překladatelku) na Portugalských sonetech Elisabeth Browninové. I ty anglicky psané sonety, jejichž české překlady si po válce přivezla zpátky do Prahy, jí tam pomáhaly přežít. A spolu s mnoha jinými díly světových spisovatelů, které si vždy pečlivě vybírala, jí pomáhaly přežít i tady u nás doma, v okupaci snad ještě horší, protože čtyřicetileté.

Se svým vyznáním „všecko na světě už bylo řečeno, ale mnohé z toho nám bylo odepřeno“ se dostala do vybrané společnosti, po které toužila a kde se vyskytovali John Donne, lord Byron, Hugo von Hofmannsthal, Franz Werfel, Robert Frost, Graham Greene, Hermann Hesse, Else Lasker-Schüllerová, Franz Kafka, Max Brod, Robert Creeley a další a další, včetně té poslední Toni Morrisonové, laureátky Nobelovy ceny.

I jako nakladatelská redaktorka německé a posléze i angloamerické literatury prosazovala při své erudici neomylný vkus. A přitom i přání, aby se v té vybrané společnosti octli také čeští čtenáři. Tenkrát (před sovětskou okupací i po ní) už tu bylo jisté, naštěstí neidentifikovatelné spiknutí špičkových překladatelů a nakladatelských redaktorů proti slábnoucím tribunům tzv. socialistického realismu, proti politické pornografii v literatuře. Bylo to spiknutí vědoucích, v němž Hana Žantovská hrála roli nikoli podřadnou. Za své cesty do zahraničí na pozvání přátel či své dcery byla vyslýchána, trápena, přemlouvána k jisté spolupráci. A nakonec označena jako osoba socialismu nenakloněná, abych se vyjádřil slušně a cudně, Hančiným jazykem.

Vývoj spisovného jazyka obecnou češtinou okysličovaného ostře sledovala a svými novotvory napravovala ve svých posledních překladech i ty nejdrobnější archaismy.

V tom sonetovém špalíčku, jehož se to týká, je uloženo i Hančino CREDO.

Tato jakoby v kůži vázaná krásná kniha Portugalských sonetů Alžběty Browningové, poprvé dvojjazyčně (jak si to Hanička vždycky přála) vydaná v roce 2001 a asi po pěti šesti dřívějších vydáních přepracovaná do nejsoučasnější básnické češtiny, nám zároveň říká, proč se z nadané básnířky stala významná překladatelka:

„Z překladatelského pokusu, který měl být jen souputníkem vlastní tvorby, se stal nakonec vědomý údel, podobně jako u řady mých generačních vrstevníků a přátel. – Bylo to o moc lepší než dělat ústupky a psát oslavné verše na tehdejší mocné osobnosti a panující poměry.

A zde mohl člověk najít velkou sladkost a velkou svobodu!“

Nekrolog pronesený v motolské obřadní síni 19. srpna 2004

Hana Žantovská: Autobiografie

Moje nejranější dětské vzpomínky se vztahují k staré smíchovské ulici Na Celné – byla to jedna z těch úzkých tichých ulic, které rámuje smíchovský pivovar, ale svým rázem a zřejmě původně také účelem příslušela k blízkému nábřeží s ponurým přístavištěm, kam se na zimu vytahovaly vltavské parníky. Přímému výhledu na řeku bránila fronta domů na nábřeží. V bytě nad námi, jak jsem mnohem později zjistila, bydlili dva básníci, Jiří Wolker a Zdeněk Kalista. Také Vítězslav Nezval tam v době, kdy jsme tam ještě bydleli, měl jakýsi podnájem, jak uvádí ve svých vzpomínkách.

Vlastních představ mám z té doby ovšem pramálo. Měla jsem německou chůvu „Fräulein Anna“ a uměla jsem, jak mě později ujišťovali, ve třech letech mluvit stejně dobře německy jako česky. Na Annu se pamatuji jenom jako na prostředí, teplé, „zachumlané“, jak jsem později říkala, a na to, jak se s pláčem se mnou loučí. Objevila se u ní tuberkulóza a tatínek s maminkou jí obstarali místo v dobrém sanatoriu, kde po vyléčení zůstala jako ošetřovatelka – tolik vím ovšem jen z vyprávění. Důležité bylo ještě jméno, příznakové, erbovní. Moje maminka byla Anna, stejně jako má milovaná boleslavská babička a mnohem později moje neteř. Ještě se pamatuji na tapetu, kterou jsem měla nad postýlkou: dva uličníky běžící jako o závod tam honil policajt s pendrekem. Začárala jsem pastelkou policajtovi hlavu, kam až jsem na té tapetě dosáhla. To vím jenom proto, že maminka to se smíchem komusi vyprávěla. Tohle už bylo příznakové: celý život jsem si mnohokrát připadala pronásledovaná, a ne bezdůvodně.

Jednoho dne maminka v bytě náhle nebyla, prý šla opatřit nové miminko. Tatínek nás mezitím přestěhoval do jiného domu. Stál na nábřeží, z druhé strany Palackého mostu, také na smíchovském břehu. Jiráskův most se tenkrát ještě nevyskytoval. Dům měl – a má věžičku, bůhví proč ji má, tenkrát se některé domy tak zakončovaly. Teď jsem ráda, že tam je – kdykoli jsem někde nablízku, kyne mi z dálky a připomíná mi staré časy. – Jednoho dne mě vzal tatínek do ulice nepříliš vzdálené, a tam na balkóně stála maminka s něčím zabaleným v dlouhé bílé příkrývce. Bylo to v bytě babičky „smíchovské“, které jsme tak říkali na rozdíl od té „boleslavské“. Měla jsem předtím spálu a dospělí měli strach, že bych náklazu přece ještě mohla přenést. A tak jsem z ulice poslušně zamávala bílému podlouhlému balíčku, což měla být nová sestřička. V paměti mi zůstaly dvě svislé bílé čmouhy – maminka měla nějaký světlý splývavý župan – jako nadýchnuté lehkým malířským štětcem na tmavém balkónu. Takhle nějak pracuje naše paměť, aspoň ta moje. Něco zůstane zafixováno a neměnně trvá, zatímco všechno ostatní plyne zdánlivě pomalu a přitom hrozivě rychle.

V domě na nábřeží jsme nejdříve obývali byt s okny vedoucími do ulice a teprve později byt na průčelní straně s okny na řeku. Byt do ulice mám spojený s pohřebními konduky, které směřovaly do blízkého kostela Sv. Václava. Nejdříve bylo slyšet dechovku nebo tlumené zvuky bubnu potaženého černým sukem, případně obojí. Nato od nábřeží začal zahýbat průvod v čele s ministrantem nesoucím kříž, za ním následoval kněz, pak hudba, buben tažený koníkem, vůz s nebožtíkem. Rakev spočívala v proskleném prostoru vozu. Nato šli příbuzní ve smutku a větší či menší průvod truchlících. Když nikdo za vozem neplakal, nebyl to dobrý pohřeb a zlobila jsem se.

Jindy zatočili od nábřeží těžké pivovarské koně, které také bylo slyšet už z dálky. Zatačeli pak ještě jednou: do Zborovské a vezli

svůj náklad ledu do hospod a do Smíchovského pivovaru. Dívání z okna jsem milovala mnohem víc než všechny dětské hry a ta záliba mi zůstala. Ve škole, už střední, mi říkali „Zas v okně zadumán“ podle známé Nerudovy básně. Zavěsila jsem se očima na rozhoupané větve, letící ptáky, na míjející oblaka s proměnlivými okraji a zapomínala na všechno.

Sestřička dostala jména Sonja. Myslím, že to bylo tenkrát módní jméno, znala jsem víc Soniček přibližně stejného věku. Ale zároveň to byla vzpomínka na otcův pobyt v Rusku, odkud se mu dost složitě jako zástupci anglických známých strojů Vauxhall Motor Ltd. podařilo odjet v roce 1918. V Petrohradě bydlil u vdovy po nějakém profesorovi a její dcery. Otec jim ještě z Československa posílal balíčky s potravinami a různými věcmi a v jeho pozůstalosti jsem našla francouzské děkovné dopisy, které balíčky potvrzovaly. V jednom z posledních dopisů byla dojemná prosba, jestli si mohou nechat kabát a oblek, které nevzal s sebou. Milostný vztah tam myslím žádný nebyl, jeho láskou z několikaletého pobytu za hranicemi byla Angličanka slečna Mawbray, občas na ni vzpomínal. Mám dosud jeho malou podobenku, sedí na hustém trávníku v bílých kahotách s raketou v ruce a mezi ním a ještě jedním pánem ta anglická slečna ve smetanových šatech ke kotníkům, s uzlem tmavých volně zapletených vlasů a s raketou položenou přes kolena. Obysem hlavy mi připomíná jeden portrét Virginie Woolfové, ale obličej není zřetelně vidět, na to je podobenka moc malá a tmavá. Maminka si otce často kvůli slečně Mawbrayové dobírala, tvrdila, že kdykoli ho něco doma rozzlobí, lituje, že se s Angličankou neoženil. Koncem života měl jistě důvody si vyčítat, že nezůstal v Anglii, kterou obdivoval a měl velmi rád. Víím o tom málo. Byl člověk uzavřený. Pozorný vůči své rodině a jejím potřebám, byl spíše praktického rázu. Jeho sebestředné dceři tehdy zcela uniklo, že nemluví sám o sobě. Ačkoliv, pokud vím, po dobu svého manželství z Československa do Anglie nikdy nezajel, udržoval se svou starou láskou zřejmě nějaký písemný styk, protože jsem koncem pětáctýřicátého roku dostala z Anglie dopis od slečny Mawbrayové, v kterém sdělovala, že otec u ní pro nás složil jistý peněžní obnos, a chtěla vědět, jak nám ho má odevzdat. S maminkou a sestrou jsme se dohodly a požádaly ji, aby peníze předala mamiččinu mladšímu bratrovi, který byl za války u naší vojenské jednotky v Anglii, kde se ještě několik měsíců po příměří zdržoval. Peníze zůstaly v cizině a přišly k dobru mým dětem, když odjely v létě 1968 po ruské invazi z Prahy. Malé lidské osudy vroubené historickými haváriemi.

Asi po čtyřech letech jsme se přestěhovali do většího bytu v stejném poschodí. Dostaly jsme se sestrou rohový pokoj s arkýřem; před jeho okny se houpala bílá hlavice „kandelábru“, lucerny na sloupu. Ve dne si jí člověk skoro nevšiml, ale večer svítila důvěrně a přátelsky, v pokoji nikdy nebyla tma. Pamatuji si tu svítlnu s věncem vířících mušek, který se točil a točil, nebo s gloriolou nasvícených sněhových vloček či dešťových kapek – pamatuji si ji v jejích proměnách víc a zřetelněji než většinu lidí. A taky všechno, co se dělo na řece, parníky větší i menší, jak míří přes řeku k smíchovskému přístavnímu můstku, a jarní a podzimní vory, které se pohybovaly na řece tak neslyšně – voráři nořili dlouhé bidlo znovu a znovu ke dnu, protože mezi mosty se muselo manévrovat, a vor poklidně plul, jako by ho neunášela řeka, ale nějaká laskavá melodie. A pavilónek na našem břehu, „Dietzenhoferův“ se mu říkalo, a tři topoly, vysoké, rovnoběžné, ty jsem taky počítala k svým přátelům. V zimě, když řeka zamrzla, označovali si pronajimatelé na ní své kluziště – v prostoru mezi mosty bývaly dvě až tři. U vstupu pokladna a dřevěné prkno na kamenech, kde si bruslaři

obouvali brusle s botami, nebo k normálním botám je připevňovali „na kličku“. Bruslím s botami se říkalo „džeksny“, nevím, jestli to platilo jen pro ty chlapecké, ale pamatuji se na hrdé rozpoložení, když jsem si obouvala své první „krasobruslařské“ boty s brulemi, co měly na špičkách zoubky.

Slunce, které se drželo emauzských věží, vycházelo hned za bližší, hned za vzdálenější z nich, někdy mezi oběma, jak opisovalo oblouk ročních dob – pak zahučely při náletu za války. Mnohem později se tam objevily věže zkrřížené, tak netypické pro pražské kostely!

Co zůstalo, je jedinečný prostor nad mosty, který zdvihá člověku pohled nalevo k Hradčanům a doprava k Vyšehradu. Každý pták nad řekou jej podtrhoval svým letem a dávalo to předtakt k nějakému skrytému jazyku, který byl přesto zcela zřetelný. Někde na počátku v nás žije řeč tónů a řeč slova těsně vedle sebe. A vůně. S jarem či spíše předjarem se táhla údolím řeky neopakovatelná vůně, která patřila k některým březnovým dnům a snad ještě k několika z počátku dubna. Byla to vůně otvírající se země, vůně jív, fialek, lehká a škádlivě prchavá. Ty pozdější jarní vůně byly těžší, zřetelnější –

. . . Někde v dálce už voní bezy –
někde v dálce už
s kloboukem v ruce po zelené mezi
jde namyšlený muž
zvolna, krok za krokem a vítr vane
a vše je slib . . .

Ty verše Josefa Hory mi víc než co jiného připomínají Prahu mého dětství.

Hana Marková: Černá hodina

nakladatel Václav Petr (Praha 1942)

Modlitba

Ač jsou mé dni i tma i hřích
a hořknou, tebou nežehnané,
přec všechnu bolest beru z nich
a do tebe ji vkládám, Pane.

Ty břehu beznaděje mé,
ty balzáme mých pokoření,
ty všeho světa světlý sne,
ó dej mi trpělivost k snění

a trpělivost k návratům,
když noc se nelítostně ztrácí,
když já jak vyhořelý dům
do vlastní prázdnoty se vrací.

Kdy opuštěná duše ví,
že zahubí ji blízké stáří.
Můj Pane, zbav mne únavy
z bezcitných věcí, slov a tváří.

Robert Frost: The Most of It

He thought he kept the universe alone;
For all the voice in answer he could wake
Was but the mocking echo of his own
From some tree-hidden cliff across the lake.
Some morning from the boulder-broken beach
He would cry out on life, that what it wants
Is not its own love back in copy speech,
But counter-love, original response
And nothing ever came of what he cried
Unless it was the embodiment that crashed
In the cliff's talus on the other side,
And then in the far distant water splashed,
But after a time allowed for it to swim,
Instead of proving human when it neared
And someone else additional to him,
As a great buck it powerfully appeared,
Pushing the crumpled water up ahead,
And landed pouring like a waterfall,
And stumbled through the rocks with horny tread
And forced the underbrush – and that was all.

...

Myslel že strážcem vesmíru se stal:
jediný hlas jenž sdílel jeho jho
byl směšným echem hlasu vlastního
odraženého od protějších skal.
Ze břehu posetého balvany
se občas na život rozkřičel že chce
to není vstřícné to lásky vnímání
Však z jeho výkřiků zas nikdy nic
nebylo žádný smysl žádný rým
leda snad vtělení hromu jenž udeřil
do jícnu útesu na boku propasti
to není lásky opakování
však protiláska pravý původce.
Z těch jeho výkřiků nic nebylo
a do vzdálených vod se ponořil.

...

Myslel že strážcem vesmíru se stal;
byl každý hlas jenž sdílel jeho jho
výsměšným echem jeho vlastního
odraženého od protějších skal.
Kde vodou ozval se tak vzdálený
po čase kde slz se mohl proplavat
kdy mohl vlastní lidskost projevit
kdy mohl býti něčím navíc sám
zjevil se jeho mocný, silný býk
a něco navíc, čím dál věru víc
zdupával vodu mocně před sebou
přistál proudem jako vodopád
a potácel se skalní ozvěnou
podupal křoví – a potom už nic.

myslel, že strážcem
vesmíru se stal i
jediný hlas jenž sdílel jeho jho
byl směšným echem
odraženého od protějších skal.
Ze břehu posetého balvany
se občas na život rozkřičel že chce
to není vstřícné to lásky vnímání
Však z jeho výkřiků zas nikdy nic
nebylo žádný smysl žádný rým
leda snad vtělení hromu jenž udeřil
do jícnu útesu na boku propasti
to není lásky opakování
však protiláska pravý původce.
Z těch jeho výkřiků nic nebylo
a do vzdálených vod se ponořil.

Elisabeth Barrett Browningová: Portugalské sonety

Originál:

Accuse me not, beseech thee, that I wear
Too calm and sad a face in front of thine;

For we two look two ways, and cannot shine
With the same sunlight on our brow and hair.
On me thou lookest with no doubting care,
As on a bee shut in a crystalline;
Since sorrow hath shut me safe in love's divine,
And to spread wing and fly in the outer air
Were most impossible failure, if I strove
To fail so. But I look on thee – on thee –
Beholding, besides love, the end of love,
Hearing oblivion beyond memory;
As one who sits and gazes from above,
Over the rivers to the bitter sea.

Překlad I – Hana Marková-Žantovská, Praha 1947

Ne, neobviňuj mne, že moje tvář
až příliš smutna vždycky zdává se.
Jdem dvěma cestami a ve vlase
i slunce rozhodí nám dvojí zář.
Ty na mne dolů něžně hledíváš
jak na včelu, jež v krystal chytla se.
Co bezpečně tvou péčí skryta jsem,
marny jsou pokusy mé vzlétnout zas,
zda pryč jsem chtěla, sama sotva vím.
Však tebe vidím, tebe, milý můj.
Ne lásku jen, i konec lásky zřím,
památky jas i zapomnění tmou.
Jak ten, kdo v dálku zrakem upřeným
přes řeky hledí k moři hořkému.

Překlad II – Hana Žantovská, Vyšehrad 2004

Ne, neviň mne, vždyť není to tvá vina,
že před tebou tak tichá, smutná jsem.
Slunce nám jinak září nad čelem,
jako by každý z nás se díval jinam.
Tvou starostlivou péčí vděčně vnímám
jak včela uvězněná křišťálem,
rozevřít křídla, letět vzhůru, ven,
by znamenalo jen, že zkázu sklídím.
Však tebe vidím, tebe, milý můj,
ne lásku jen i její konce vidím,
vzpomínky jas i zapomnění tmou,
jak ten, kdo z výše v mlžné dálce slídí
nad řekami až k moři hořkému.

Bibliografie

* 4. 5. 1921 Praha – † 17. 8. 2004 Praha
Redaktorka, spisovatelka, překladatelka z angličtiny a němčiny.
Rozená Eislerová. Matka překladatele a politika Michaela Žantovského (*1949). V letech 1945-49 pracovala jako úřednice v publikačním odboru ministerstva informací, 1949-51 byla lektorkou Filmového studia Barrandov. Přispívala do dětských časopisů (Mateřidouška, Ohníček), od 1953 byla pravidelnou externí spolupracovnicí dětského rozhlasového vysílání, později, zejména po 1990, spolupracovnicí rozhlasové stanice Vltava, zvláště v oblasti přeložené poezie. V letech 1956-79 působila jako redaktorka v nakladatelství Mladá fronta. Autorka básnické sbírky Černá hodina (1942,

jako Hana Marková), próz pro děti (Pohádka o neposlušném komíníčkovi, 1962, Pohádky ze dvou klubiček, 1962) a psychologického románu Boží údolí (1968). Překládala hodnotnou klasickou i moderní poezii a prózu z anglické a americké literatury a také v menší míře literaturu německou. Z anglických autorů především E. B. Browningovou, J. Keatse, G. G. Byrona, J. Donna; J. Conrada, G. K. Chestertona, G. Greena; z amerických R. Frosta, D. Levertovovou, R. Creeleyho, I. Shawa. Z německých především poezii F. Werfela, H. Hesseho a korespondenci F. Kafky a M. Broda. Svými překlady přispěla také do řady antologií. Editoricky si připravila většinu výborů z překládaných básníků a k řadě publikací napsala i doslovy (E. B. Browningová, G. G. Byron: Poutník z Albionu, R. Frost, R. Creeley, D. Levertotová, I. Bachmannová).

Překlady z angličtiny:

Atwoodová, Margaret: Ublížení na těle (Bodily Harm; R, Praha, Odeon 1989)
Browningová, Elizabeth Barrett: Portugalské sonety (Sonnets from the Portuguese; BB, Praha, V. Petr 1946, jako Hana Marková-Žantovská; Praha, V. Petr 1947, jako Hana Marková-Žantovská; Praha, Mladá fronta 1961, jako Hana Žantovská; Praha, Mladá fronta 1973, jako Hana Žantovská)
Browningová, Elizabeth Barrett – Browning, Robert: Milý pane Browningu (korespondence, Praha, Odeon 1974)
Byron, George Gordon: Lyrika (VB, Praha, Mladá fronta 1959)
Byron, George Gordon: Poutník z Albionu (VB, Praha, Československý spisovatel 1981)
Conrad, Joseph: Vyhnanec z ostrovů (The Outcast of the Islands; R, Praha, Svoboda 1979)
Conrad, Joseph: Záchrana (The Rescue; R, Praha, Svoboda 1984)
Creeley, Robert White: Variace (VB, Praha, Odeon 1979)
Creeley, Robert White: Zahrady paměti (VB, Praha, Mladá fronta 1999)
Donne, John: Extáze (VB, Praha, Mladá fronta 1967)
Erskine, John: Nezbedný mistr balad (The Brief Hour of Francois Villon; R, Praha, Melantrich 1975, + Jarmila Loukotková)
Fowles, John: Francouzova milenka (The French Lieutenant's Woman; R, Praha, Mladá fronta 1976)
Frost, Robert Lee: Na sever od Bostonu (VB, Praha, SNKLU 1964)
Frost, Robert Lee: Hvězda v kamenném člunu (VB, Praha, Mladá fronta 1983)
Galsworthy, John: Forsytovo nanebevzetí (VP, Praha, Mladá fronta 1988)
Greene, Graham: Brightonský špalek (Brighton Rock; R, Praha, Odeon 1971)
Greene, Graham: Doktor Fischer ze Ženevy (Doctor Fischer of Geneva or the Bomb Party; R, Praha, Odeon 1987)
Greene, Graham: Konec dobrodružství (The End of the Affair; R, Praha, Odeon 1986; Praha, Hynek 2000)
Greene, Graham: Lidský faktor (The Human Factor; R, Praha, Mladá fronta 1995)
Greene, Graham: Moc a sláva (The Power and Glory; R, Praha, Vyšehrad 1947; Praha, Odeon 1971; Praha, Vyšehrad 1990)
Greene, Graham: Vlák do Istanbulu (Stamboul Train; R, Praha,

Odeon 1973, jako Jan Zábřana)
Chesterton, Gilbert Keith: Anarchista Čtvrtek (The Man who was Thursday; R, Praha, Odeon 1987)
Chesterton, Gilbert Keith: Klub podivných živností (The Club of Queer Trades; R, Praha, Odeon 1987)
Keats, John: Déšť z plané růže (VB, Praha, Mladá fronta 1994)
Keats, John: Obrys krásy (VB, Praha, Mladá fronta 1977)
Kéž hoří popel můj (VB, Praha, Mladá fronta 1967, + další překladatelé)
Levertovová, Denise: Já žízeň (VB, Praha, Odeon 1987)
Moderní anglická poezie (VB, Praha, Mladá fronta 1964, + další překladatelé)
Moore, Brian: Osamělá vášeň slečny Hearnové (The Lonely Passion of Judith Hearne; R, Praha, Mladá fronta 1969)
Morrisonová, Toni: Milovaná (Beloved; R, Praha, Knižní klub – Hynek 1996)
Morrisonová, Toni: Šalamounova píseň (The Song of Solomon; R, Praha, Hynek 2001)
Poezie přelomu století (VB, Praha, Mladá fronta 1984, + další překladatelé)
Shaw, Irwin: Chléb na vodách (Bread Upon the Waters; R, Praha, Mladá fronta 1985)
Uris, Leon: Exodus (Exodus; R, Praha, Panorama 1991, + Štefanie Lorandová)
Walcott, Derek: Jiný život (Another Life; VB, Světová literatura 1982)
Woolfová, Virginia: Flush (Flush; R, Praha, Vyšehrad 1994)
Zukofsky, Louis: „A“ („A“; B pásmo, in: Hudební horizont poezie, Světová literatura, 1/1970; samostatně Světová literatura 1972)
Zukofsky, Louis: Výpověď o poezii (5 Statements for Poetry; úryvek eseje, Světová literatura, 1/1970)

Překlady z němčiny:

Bachmannová, Ingeborg: V hlavní roli žena (Simultan; P, Praha, Svoboda 1982)
Bachmannová, Ingeborg: Tři cesty k jezeru (VP, Praha, Academia 2000, + Josef Čermák)
Brod, Max: Život plný bojů (Streibares Leben; autobiografie, Praha, Mladá fronta 1966, + Bedřich Fučík; Praha, Nakladatelství Franze Kafky 1994, + Bedřich Fučík)
Hesse, Hermann: Stupně (VB, Praha, Mladá fronta 1964)
Held, Kurt: Červená Zorka (Die rote Zora; R, Praha, Mladá fronta 1961; Praha, Mladá fronta 1971)
von Hoffmannsthal, Hugo: Píseň na cestu (VB, Praha, Mladá fronta 1979)
Kafka, Franz: Dopisy Mileně (Briefe an Milena; korespondence, Praha, Academia 1968; rozšířené vydání Praha, Český spisovatel 1993)
Kafka, Franz – Brod, Max: Přátelství (Eine Freundschaft; korespondence, Praha, Hynek 1998)
Kästner, Erich: Luisa a Lotka (Das dopplete Lottchen; R, Praha, Albatros 1969; Praha, Albatros 1978; Praha, Albatros 1984)

Krüss, James: Můj pradědeček a já (Mein Urgrossvater und ich; P, BB, Praha, Mladá fronta 1971)
Lasker-Schülerová, Else: Klaviatura srdce (VB, Praha, Mladá fronta 1971)
Sachsová, Nelly: Nejtemnější je barva stesku (VB, Praha, Světová literatura 1967)
Sachsová, Nelly: Noční hlídka (Nachtwache; D, premiéra Československý rozhlas 1969)
Werfel, Franz: Přítel světa (VB, Praha, Mladá fronta 1965)
Werfel, Franz: V domě dětství (VB, Praha, Mladá fronta 1990)

W. H. Auden: Srpen 1968

Wystan Hugh Auden je u nás takřka neznámý, možná proto, že byl prakticky poslední z velkých anglických básníků, kteří soustavně rýmovali. A už vůbec, jakkoli by to bylo nasnadě a záhodno, není v bývalém Československu známa, natožpak přeložena a publikována jeho báseň August 1968:

The Ogre does what ogres can,
Deeds quite impossible for Man,
But one prize is beyond his reach:
The Ogre cannot master Speech.

About a subjugated plain,
Among the desperate and slain,
The Ogre stalks with hands on hips,
While drivel gushes from his lips.

Začalo to asi před pěti lety, kdy v úzkém kroužku přátel jeden upozornil na její existenci a vyhlásil soutěž o její překlad. Z té nic nevyšlo, nikdo nejsme na rýmování typ, i přítomný překladatel citáty z poezie vždycky *outsourcuje*. Báseň se mi ale neprestala převalovat v podvědomí a jako voda během let omílá oblázek, postupně do sebe zapadla asi polovina slov. V lednu 2003 jsem si na to vzpomněl při posezení s jinými dvěma přáteli, kteří se veršování aktivně věnují, a podařilo se mi zatáhnout je do projektu, i když to nešlo úplně hladce; sám jsem při té příležitosti taky ten zbytek, který se ne a ne poddat, narval na místo násilím a díry zaflikoval překlízkou.

Kdybych byl aktivní a asertivní, možná bych to býval dokázal udat do srpna v Literárkách nebo někde podobně – koneckonců, bylo tehdy půlkulaté výročí. Jenže já jsem akorát poslal výsledky původnímu vyhlášovateli, mezitím se odstěhovávšimu na Moravu (který pak svoji verzi taky nedodal i přesto, že jsem navrhol, aby zkusil vytvořit ideální kombinaci tří našich), a zase se oddal nečinnosti. Vzpomněl jsem si zase až letos v březnu a podařilo se mi získat Petra Staníčka, na internetu známého jako Pixy, který už nějaké překlady poezie má za sebou (<http://www.pixy.cz/osobni/basnicky/preklady.html>). Na poslední známou, která má na překládání veršů uznávaný talent, jsem si vzpomněl až počátkem srpna a ukázalo se, že má zrovna jiné práce až nad hlavu. Co naplat, moje chyba, ale čekat další čtyři roky, nebo i jen jeden, už radši nebudu.

Celkem tedy zatím existují čtyři verze, které – to musím zdůraznit – vznikaly nezávisle a jsou tak občas příkladem konvergentní evoluce. Dlouho jsem uvažoval, v jakém pořadí by bylo nejlepší je uvést, ale přece jenom, když už jsem s tím měl tu práci, přisvojím si první místo pro sebe:

Obr dělá, co obři vzdycky,
lidé jsou vedle něho nicky,
je schopen skoro všeho, leč
není s to zvládnout lidskou řeč.

V zemi, ze které vyhnal smích,
vprostřed mrtvých a zoufalých,
obr se tyčí nad krajinou
a z úst se mu jen žvásty řinou.

Richard Podaný je poeta *by his own right* (viz březnový PLAV) a outsourcovaný dodavatel překladů veršů pro široké okolí, nicméně tohle se mu prý nějak znechutilo, monotónní sdružené rýmování obzvlášť. Překlad tak dokončil narychlo jen na mé naléhání a díky tomu, že rýmy zpřeházal do obkročných (děti, doma tohle nedělejte):

Kolohnát, jak vždy kolohnáti,
nadlidské skutky zvládá, leč
je kořist, kterou neuchvátí:
Kolohnát neovládá řeč.

Na zotročené pustině
nad zoufalci a troskami
Kolohnát klátí se nečinně,
sliny a žvást jen u tlamy.

Richard Klíčnik byl hotov taky za půl dne, ale to naopak kvůli přemíře své mladistvé energie:

Co obrům projde, obr dělá,
i skutky nám nemožné zcela,
jen jedno je nad jeho zteč:
Obr nemůže zvládnout řeč.

Po zotročené pusté pláni,
kde zabití a ztroskotání,
si obr kráčí, ruce v bok,
a z úst zatím blábolů tok.

A Pixyho verze (zvládnutá za večer):

Koná Zlobr po zlobřím
Silou k činům nadlidským
A jednu kořist nemá přec:
Je nad moc Zlobra zvládnout Řeč

Mašíruje po pláních
Porobených, pobitých
Ruce v bok, pán Zlo-Obrů
A žvásty prýští z jeho rtů

Asi není na místě, abych tu rozebíral, co se mi nelíbí na kterém z ostatních převodů, nebo i na mém vlastním; ale snad můžu říct tolik, že se mi zdá, že nejdokonalejší verze ze všech možných na svůj vznik pořád teprve čeká.

*Převzato (zkráceně) z http://malycetenar.bloguje.cz/60632_item.php
– případně vlastní překlady můžete zasílat tam nebo na adresu
jan.vanek.jr@gmail.com*

Jan Vaněk jr.

Rozšířené vydání PLAV!u naleznete na adrese www.splav.cz.